

Introducere în teoria dreptului natural

Dreptul natural este o doctrină juridică bazată pe credința că există o lege naturală universală, care rezultă din ordinea divină a cosmosului sau din natura rațională și socială a umanității. Dreptul natural este un drept ideal, imuabil și universal, suprastatal - adică nu a fost conferit de nici o autoritate umană și ca atare nu poate fi restras de vreuna - și nemodificabile, "eterne".

Dreptul natural precede sistemului de drept pozitiv, adică totalității normelor de conduită obligatorie, susceptibile de a fi aduse la îndeplinire prin puterea de stat, care sunt în vigoare la un moment dat ("legile").

În anumite situații, cele două pot veni în contradicție.

Cazul **dreptului la viață al copilului nenăscut**, pe care mișcarea pro-vita îl afirmă fără rezerve, este unul din cele mai relevante: **acesta face parte dintre drepturile naturale, dar nu mai este recunoscut de dreptul pozitiv în unele țări, precum România.**

[cf. *Bertelsmann Discovery Lexikon*]: (...) Dreptul natural apare ca drept rațional (...) încă din filosofia antică, mai apoi și în epoca modernă (Renaștere, Baroc și Iluminism). Dreptul natural a devenit o materie de sine stătătoare, fiind predată la Universități, emițând pretenții de filosofie a dreptului și de fundament al marilor sisteme legale (Grotius, Pufendorf), pentru teoria contractului statal și social și astfel și a statului constituțional, pentru o umanizare a dreptului penal (desființarea proceselor intentate vrăjitoarelor și torturii) precum și pentru pozitivarea drepturilor omului și, implicit, pentru statul liberal.

(...) Uzul abuziv al dreptului statal pozitiv în prima jumătate a secolului XX a condus, după 1945, la o resuscitare a antropologiei filosofice și la o "reînnoire a dreptului natural".

O altă definiție tipică este următoarea:

Dreptul natural [cf. Beck, Reinhard: *Sachwörterbuch der Politik*, Kroner Verlag, Stuttgart 1986, p. 637]: Totalitatea drepturilor înnăscute, inerente naturii umane. Toți oamenii dispun de o măsură egală de drepturi naturale (de ex. dreptul la viață și la integritate corporală sau la libertate personală), indiferent de sex sau vârstă, de poziția socială, de timpul, de locul și de ordinea statală în care trăiește. Drepturile naturale sunt drepturi suprastatale și de aceea nemodificabile, "eterne"; ele se deosebesc de prevederile statale și de normele legale care se pot schimba de-a lungul istoriei, adică de dreptul pozitiv, emițând pretenția că au o calitate juridică sporită față de acesta din urmă.

Drepturile naturale au rădăcini istorice adânci, în antichitatea greacă; ele apar în filosofia unora dintre sofiști (secolele 5 - 4 î. Chr.), în filosofia lui Platon (427-347 î. Chr.) și a lui Aristotel (384-322 î. Chr.), ele au constituit însă mai ales centrul preocupărilor stoicilor

(începând cu sec. 3 î. Chr.), fiind dezvoltate de adepții greci și romani ai acestui curent, de Cicero (106-43 î. Chr.), Seneca (cca. 4 î. Chr.- 65 d. Chr.) și de Epictet (cca. 50-138).

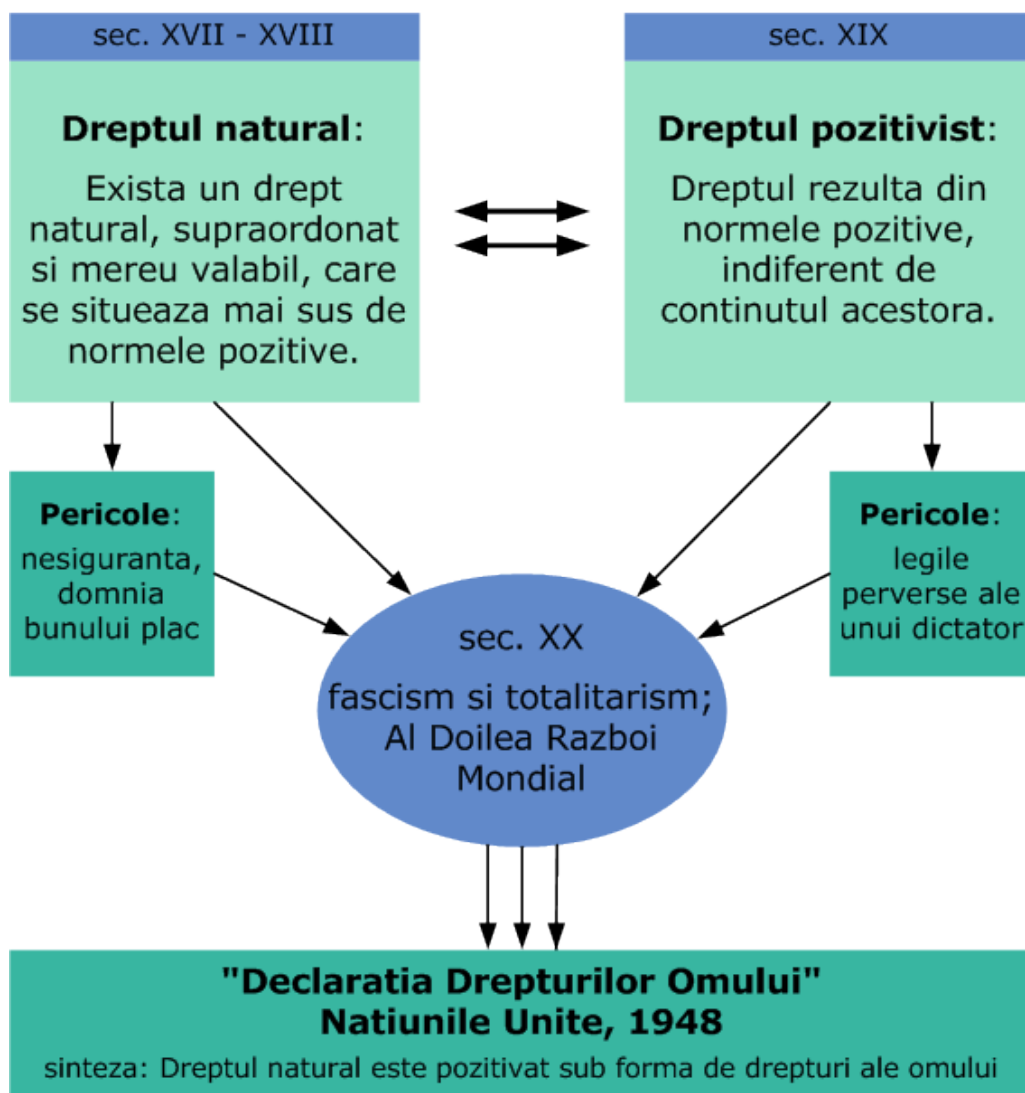
În filosofia și teologia Evului Mediu și mai ales în cea a lui Toma d'Aquino (1225-74) și a celorlalți scolastici, drepturile naturale erau considerate o reminiscență a dreptului divin ce acționează în om.

Drepturile naturale au dobândit relevanță politică de abia în Iluminism (secolele XVII-XVIII). Teoria drepturilor naturale bazate pe rațiune (*drepturi raționale*), teorie dezvoltată de J. Althusius (1557-1638) și H. Grotius (1583-1645), mai apoi de S. Pufendorf (1632-94), Chr. Thomasiaus (1655-1728), Chr. Wolff (1679-1754), J. J. Rousseau (1712-78), I. Kant (1724-1804) ș.a.m.d a folosit la justificarea filosofică a Revoluției Franceze (1789) și a celorlalte revoluții "burgheze" ale secolelor XVIII și XIX, devenind un instrument redutabil în mâinile burgheziei în lupta sa împotriva sistemului feudal și a statului absolutist și pentru statul de drept. Drepturile naturale și-au găsit materializarea în drepturile fundamentale ale omului și ale cetățeanului pe care se sprijină statul de drept modern.

Este un fapt indisputabil că **drepturile omului provin din această tradiție**. Teoria raționalistă și iluministă a drepturilor naturale și-a trăit momentele de glorie în secolele XVII-XVIII. În secolul al XIX-lea a predominat în schimb o mișcare împotriva drepturilor naturale, așa numitul "pozitivism", care stipula că doar legile pozitive (în vigoare) dețin valabilitate, indiferent de conținutul acestora. Ambele direcții se sprijină pe argumente solide, ambele ascund însă și anumite pericole. Vom încerca să confruntăm aceste două poziții:

Dreptul natural	Pozitivismul
Există un drept natural superior, mereu valabil, deasupra oricăror norme pozitive.	Drept care derivă din norme pozitive, indiferent de conținutul acestora.
Teoria clasică a dreptului natural consideră conținuturile legale ca fiind absolute.	Pozitivismul consideră forma legilor absolută.
"Există principii care sunt mai puternice decât orice altă dispoziție legală. Dacă o lege vine să contrazică aceste principii, ea este considerată invalidă. Aceste principii poartă numele de drepturi naturale sau drepturi raționale. Cu siguranță că și în jurul lor planează unele îndoieli, totuși secolele care au trecut peste ele au conturat o componentă stabilă, reunindu-le în așa-numitele Declarații ale Drepturilor Omului și Cetățenilor" [Gustav Radbruch, <i>Rechtsphilosophie</i> , 1950]	Politica are dreptul să stabilească conținuturile legale. "Trebuie să recunoaștem caracterul obligatoriu al tuturor legilor, indiferent cum ar fi aceste legi, atâta vreme cât ele sunt produse corect din punct de vedere formal." [Karl Bergbohm, <i>Jurisprudenz und Rechtsphilosophie</i> , 1892] "Adevărul este că puterea juridică poate impune orice legi dorește." [Felix Somle, <i>Juristische Grundlehre</i> , 1927]
Judecătorul dispune de autoritatea necesară de a trece judecățile sale raționale înaintea legilor scrise.	Judecătorul este legat de legile emise de stat.
Pericole: instabilitate legală, abuzuri	Pericole: Legile "nedrepte" ale unui dictator sunt aplicate la literă.

Dreptul natural - Dreptul pozitivist



Pozitivismul secolului XIX considera cazurile extreme, precum introducerea unor legi "perverse", pur ipotetice. Dar tocmai acest lucru s-a întâmplat în dictaturile totalitariste și fasciste ale secolului XX. De aceea, după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, dreptul a fost regândit, dreptul natural reintrându-și în atribuții. În cadrul Națiunilor Unite s-a încercat pozitivarea dreptului natural sub forma drepturilor omului. Acest lucru a însemnat că, cu toate că exista deja ideea că există un drept superior, oficialitățile au încercat să fixeze aceste drepturi și să le imprime caracterul obligatoriu și universal.

Acesta a fost un compromis între cele două poziții extreme reprezentate mai sus: bineînțeles că prioritare erau legile scrise; totuși trebuia evitată respectarea literei legii cu orice preț. Dacă legile contraveneau principiilor dreptății, atunci omul avea obligația să nu se țină de ele. Ce trebuie să înțelegem prin ideea de "dreptate" reiese din documentele recunoscute la nivel mondial, mai ales din Declarația Universală a Drepturilor Omului.